

Сучасний стан забезпечення та напрями підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектора економіки України

Мельник К.М., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Банківська система є невід'ємною складовою фінансової системи та економіки країни в цілому. Через банківську систему діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Не менш важливою функцією банківської системи є кредитування економіки та забезпечення фінансової стабільності. Тому стан банківської системи істотно впливає на рівень економічної та фінансової безпеки країни.

Основою банківської системи є банки, які через акумуляцію і перерозподіл фінансових потоків впливають на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки. У країнах з банкоорієнтованими (bankbased system, or bank-oriented system) фінансовими системами (до яких належить Україна) банки відіграють більш значущу роль – завдяки їх унікальності вони часто є локомотивами економічного зростання¹. Проте необхідно відзначити, що нерозривний зв'язок між банківською системою та економікою має двоїтий взаємозалежний характер. Яскравим прикладом може слугувати ситуація, коли загальна економічна рецесія призводить до дестабілізації банківського сектору, внаслідок чого погіршуються умови надання банківських послуг, що в свою чергу, призводить до подальшого занепаду економіки². У зв'язку з цим, питання забезпечення безпеки банківської системи потребують особливої уваги і, відповідно, входять у коло наукових інтересів багатьох дослідників.

Безпека банківської системи є складовою фінансової безпеки держави, яка визначається більшістю вчених як такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до негативних впливів, спроможністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання. У свою чергу, фінансова безпека держави є важливою складовою економічної безпеки держави. Тому, зниження рівня безпеки банківської системи негативно позначиться на стані фінансової та економічної безпеки держави і у зворотному напрямі – зниження рівня безпеки

¹ Барановський О. Безпека банківської сфери. Вісник Національного банку України. 2014. № 6. С. 20-27.

² Золотарьова О.В., Галаганов В.О. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. Проблеми економіки та політичної економії. 2017. № 1. С. 83-98.

економічної та/або фінансової безпеки держави негативно вплине на безпеку банківської системи³.

Банківська система функціонує у певному середовищі, параметри якого формуються під впливом різноманітних взаємопов'язаних та взаємообумовлених факторів. Кожний з цих факторів може бути позитивним або негативним. Дестабілізуюча дія конкретного чинника є джерелом загрози, що перешкоджає банківській системі функціонувати стабільно й ефективно. У зв'язку з цим особливо важливим є своєчасне виявлення загроз та оцінювання рівня убезпечення банківської системи від їх деструктивного впливу. Аналіз та узагальнення підходів щодо основних загроз безпеці банківської системи відображено в таблиці 1.

1. Перелік внутрішніх та зовнішніх загроз банківської установи

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
1. Несприятливі макроекономічні умови: загальноекономічна ситуація в країні і регіонах.	1. Некваліфіковане управління, помилки в стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку, визначенні джерел капітального зростання при прийнятті тактичних рішень.
2. Нестійкість нормативно – правової бази та урядові кризи.	2. Недостатність ліквідних активів як результат недотримання економічних нормативів центробанку.
3. Високий рівень інфляції та інфляційні очікування.	3. Відсутність достатньої кваліфікації співробітників банку, недостатній кадровий потенціал для вирішення першочергових завдань забезпечення безпеки банківської діяльності.
4. Нестійкість податкової, кредитної та страхової політики.	4. Неповорнення кредитних ресурсів у банк і недоотримання прибутку внаслідок високоризикованої кредитної політики.
5. Недостатність інвестиційних коштів у регіонах, коливання курсу долара.	5. Слабке маркетингове опрацювання ринку банківських послуг і як наслідок, недостатня диверсифікація операцій, що пропонуються банком, відсутність дієвої банківської реклами.
6. Несприятлива криміногенна ситуація, зростання кримінальних і фінансових злочинів у кредитно-фінансовій сфері.	6. Наявність каналів витоку банківської інформації і помилки в організації схоронності фінансових і матеріальних цінностей банку.
7. Мінливість обов'язкових нормативів центробанку.	
8. Недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг, негативний вплив конкурентів на банківську діяльність.	
9. Несприятливі умови кредитування реального сектора економіки та низький рівень інвестиційної активності.	

³ Костюченко О.Є., Паталах В.І. Забезпечення фінансової безпеки банківської системи як складова фінансової безпеки держави. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2014. Вип. 7. Ч. 5. С. 24-27.

В умовах поглиблення процесів фінансової глобалізації, розширення асортименту фінансових послуг, розвитку інформаційних та інноваційних технологій, консолідації капіталу істотно збільшується можливість виникнення негативних та не прогнозованих змін зовнішнього та внутрішнього середовища банківської системи. Тому для забезпечення її безпеки особливо важливо здійснювати моніторинг загроз та систематично оцінювати рівень банківської безпеки на макроекономічному рівні.

Як відомо, фінансовий стан банків визначається прибутковістю їх діяльності, яка залежить від структури доходів і витрат (табл. 2.).

2. Динаміка фінансового результату діяльності банків України за 2015–2019 рр. (станом на кінець року), млрд грн

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019р. до 2015р. (%)
Доходи	199,1	190,6	178,0	204,6	243,1	22,1
процентні доходи	135,1	135,8	124,1	140,8	152,9	13,2
комісійні доходи	28,4	31,4	37,1	50,9	62,1	118,7
результат від торговельних операцій	21,5	8,2	7,2	1,8	16,2	– 24,7
інші операційні доходи	9,6	9,6	7,3	8,6	8,1	– 15,6
інші доходи	2,7	3,9	1,3	1,9	2,9	
повернення списаних активів	1,8	1,7	1,0	0,6	0,9	7,4
Витрати	265,7	350,1	204,5	182,2	184,7	– 30,5
процентні витрати	96,1	91,6	70,9	67,8	74,1	– 22,9
комісійні витрати	5,8	7,2	9,7	13,2	18,1	212,1
інші операційні витрати	13,0	10,9	11,7	16,8	11,8	– 9,2
загальні адміністративні витрати	36,7	39,4	44,2	53,7	62,9	71,4
інші витрати	–	3,1	15,1	2,0	2,4	x
відрахування резерви	114,5	198,3	49,2	23,7	10,7	– 90,7
податок на прибуток	– 0,4	– 0,4	3,7	5,0	4,7	– 1275
Чистий прибуток (збиток)	– 66,6	– 159,5	– 26,5	22,4	58,4	– 187,7

Джерело: складено і розраховано за даними офіційного сайту НБУ

Як свідчать дані таблиці 2 за результатами 2015–2019 рр., доходи банків України зросли на 44 млрд. грн. або на 22,1%. Це зумовлено, в першу чергу зростанням комісійних доходів на 118,7%, та процентних доходів –13,2%. Витрати банків за досліджуваний період (2015–2019 рр.) мали тенденцію до зменшення на 81 млрд грн або на 30,5%. Основну частку в структурі витрат в

2016 р. становлять відрахування в резерви – 56,6%, це пояснюється заходами пов’язаними з доформуванням резервів ПАТ КБ «Приватбанк». Проте в 2019 р. основну частку в структурі витрат займають процентні витрати – 40,1% та загальні адміністративні витрати – 34%.

За результатами 2015–2017 рр. фінансовий результат діяльності банків був негативний. У 2018 році банківська система вперше за аналізований період отримала прибуток у розмірі 22,4 млрд грн при тенденції кількісного зменшення банків, а в 2019 р. цей показник досягнув 58,4 млрд грн.

Для більш наглядного уявлення основних показників діяльності банків України на основі таблиці 2 відобразимо її схематично на рис. 1.

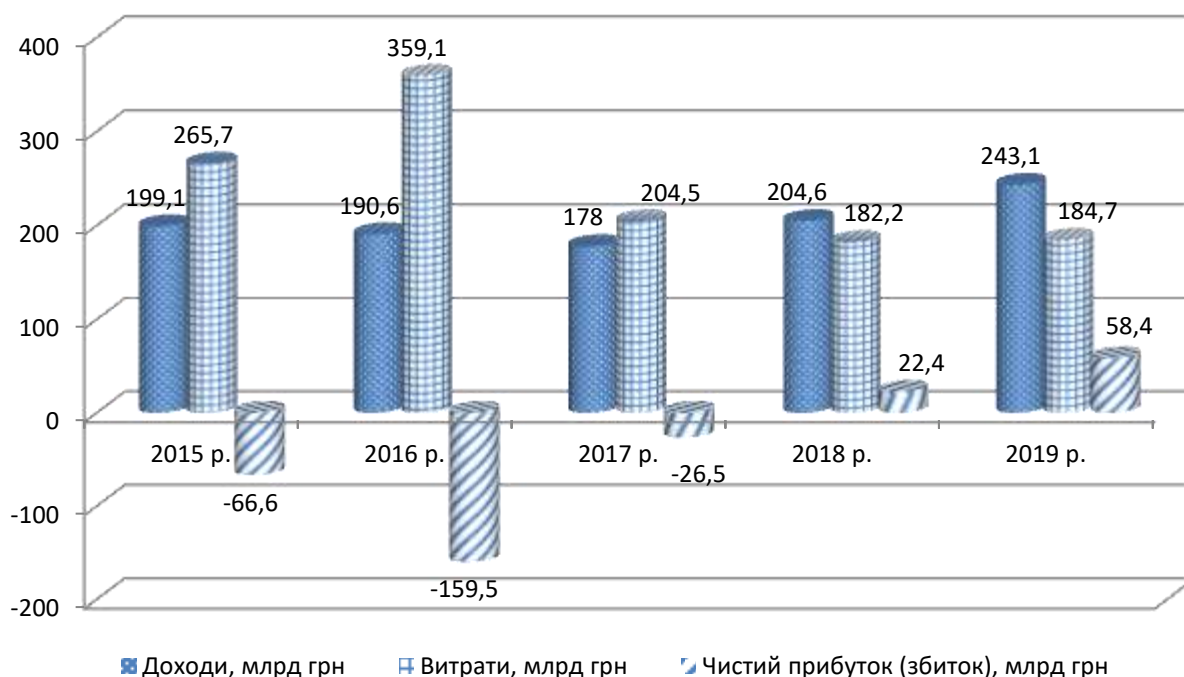

Рис. 1. Динаміка темпів приросту доходів та витрат банків України за 2015–2019 рр.

В діагностиці фінансової безпеки банківського сектора України важливе місце належить оцінці її окремих складових. Так, рівень депозитної безпеки банківської системи у 2015–2019 рр. характеризується даними (табл. 3).

Упродовж 2015–2019 рр. спостерігалась постійна висхідна тенденція у залученні банківського сектору депозитів домогосподарств, нефінансових й інших фінансових корпорацій. За цей період залучені комерційними банками депозити зросли на 144,1 млрд. грн., або на 63,4%.

Проте, зазначений приріст був зумовлений приростом депозитів у національній валюті на 126,5 млрд. грн. і в іноземній валюті в гривневому еквіваленті – на 17,6 млрд. грн. Відновлення депозитного ринку, насамперед, за рахунок вкладів у національній валюті, було викликано активізацією вкладників та стало важливим позитивним чинником подолання кризи в банківській системі.

3. Індикатори депозитної безпеки банківської системи України за 2015–2019 рр. (станом на кінець року)

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ)					
у національній валюті, млрд. грн.	376,9	409,2	467,3	512,6	608,9
в іноземній валюті, млрд. грн.	315,7	357,6	377,2	359,8	398,5
Усього, млрд. грн.	692,6	766,8	844,5	872,4	1007,4
Темпи зростання, %	106,6	110,7	110,1	103,3	115,5
Відношення до ВВП, %	35,0	32,2	28,3	24,5	25,1
Рівень доларизації депозитів, %	45,6	46,6	44,6	41,2	39,6
<i>у тому числі : депозити домашніх господарств (без фізичних осіб–підприємців)</i>					
у національній валюті, млрд. грн.	188,2	197,3	235,0	268,3	314,7
в іноземній валюті, млрд. грн.	210,0	232,3	237,2	233,4	227,6
Усього, млрд. грн.	398,2	429,6	472,2	501,7	542,3
Темпи зростання, %	96,8	107,9	109,9	106,2	108,1
Відношення до ВВП, %	20,1	18,0	15,8	14,1	13,5
Частка у загальному обсязі депозитів БС, %	57,5	56,0	55,9	57,5	53,8
<i>Депозити нефінансових корпорацій</i>					
у національній валюті, млрд. грн.	169,1	193,5	211,2	222,4	268,2
в іноземній валюті, млрд. грн.	96,3	117,1	132,6	120,1	165,5
Усього, млрд. грн.	265,4	310,6	343,8	342,5	433,7
Темпи зростання, %	121,4	117,0	110,7	99,6	126,6
Відношення до ВВП, %	13,4	13,0	11,5	9,6	10,8*
Частка у загальному обсязі депозитів БС, %	38,3	40,5	40,7	39,3	43,1
<i>Депозити інших фінансових корпорацій</i>					
у національній валюті, млрд. грн.	19,6	18,4	21,1	21,9	26,0
в іноземній валюті, млрд. грн.	9,4	8,2	7,4	6,3	5,4
Усього, млрд. грн.	29,0	26,6	28,5	28,2	31,4
Темпи зростання, %	97,0	91,7	108,8	98,9	111,3
Відношення до ВВП, %	1,5	1,1	1,0	0,8	0,8*
Частка у загальному обсязі депозитів БС, %	4,2	3,5	3,4	3,2	3,1

Джерело: складено і розраховано за даними офіційного сайту НБУ

Водночас, відношення обсягу залучених депозитів до ВВП за 2015–2019 роки знизилося на 10 в. п., що свідчить про недостатнє нарощення вітчизняним банківським сектором депозитної маси. Причому вкрай незначний приріст цього показника – 0,6 в. п. – спостерігався лише в 2019 році. При цьому істотне

зниження такого відношення сталося, насамперед, унаслідок зниження відношення депозитів домогосподарств до ВВП на 6,6 в. п.

Найбільше за 2015–2019 рр. зросли депозити нефінансових корпорацій – на 238,5 млрд. грн. (68,1% сукупного приросту залучених БС депозитів) і домашніх господарств – на 144,1 млрд. грн. (30,4%).

Загалом на рівні депозитної безпеки банківського сектора України в аналізованому періоді негативно позначались: вплив гривневих і валютних депозитів; істотне зменшення кількості платоспроможних банків); мільярдні втрати вкладників, що мали вклади в комерційних банках понад гарантовані 200 тис. грн; незахищеність вкладів юридичних осіб; мінливість депозитних ставок, значні обсяги коштів домогосподарств поза ощадною системою і доларизація депозитів. Відтак, рівень депозитної безпеки банківського сектора України не можна вважати достатнім.

Зміни на депозитному ринку в свою чергу негативно вплинули на структуру пасивів банківського сектора України, а отже і безпеку ресурсоутворювальної складової функціонування банківського сектора, про що свідчить її аналіз за 2015–2019 рр. (табл. 4).

Аналізуючи дані таблиці необхідно відмітити, що в 2015 р. частка власного капіталу у структурі пасивів становила 8,27 %, а частка зобов'язань – 91,73 %, а станом на 31.12.2019 р. частка власного капіталу у пасивах становила 13,44%, а зобов'язань – 86,56%, тобто прослідковується позитивна динаміка.

Отже, здійснений аналіз свідчить, що основним джерелом ресурсів для вітчизняного банківського сектора були і залишаються здебільшого короткострокові кошти фізичних осіб та корпорацій, що істотно підвищує ризик недотримання ліквідності банківського сектора і, водночас, стимулює банки вкладати кошти в депозитні сертифікати НБУ та державні цінні папери.

Важливим показником і захистом від впливу негативних зовнішніх та внутрішніх чинників як для окремого комерційного банку, так і для всього банківського сектора та їх клієнтів є абсолютний розмір власного капіталу.

З початку банківської кризи, за 2014 р. власний капітал банків скоротився до рівня 148 млрд. грн. (майже на чверть). Ця негативна тенденція продовжилася протягом 2015 р. і станом на 01.01.2016 р. його величина зменшилась до рівня 103,7 млрд грн (на 30%). Тобто, у банківському секторі відбувався процес декапіталізації. В 2016 р., унаслідок вжитих регулятором заходів, зменшення розміру власного капіталу зупинилося і станом на 01.01.2017 р. його абсолютний розмір становив 123,8 млрд. грн. В 2017 р. власний капітал зріс на 39,8 млрд грн, або майже на третину, до 495,4 млрд. грн, після чого в 2018 р. знову було його зменшення на 7,9 млрд. грн. І лише на початок 2020 р. було зафіксоване його найбільше за 2015 –2019 рр. значення – 200,9 млрд грн, що майже на третину перевищувало показник попереднього року.

На фоні істотного нарощування в аналізованому періоді статутного капіталу банківського сектора його власний капітал упродовж багатьох років був значно меншим. Зниження капіталізації зумовлювалось виведенням з ринку значної кількості комерційних банків, переходом на МСФЗ та збитковістю

функціонуючих, спричиненою економічною кризою і військовим конфліктом.

4. Структура пасивів банківського сектора України за 2015–2019 рр. (станом на кінець року)

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Пасиви, млрд. грн.	1254,4	1256,3	1336,4	1360,8	1494,5
Власний капітал, млрд грн	103,7	123,8	163,6	155,7	200,9
Темпи зростання, %	70,1	119,4	132,1	95,2	129,0
Відношення власного капіталу до ВВП, %	5,2	5,2	5,5	4,4	5,0
Частка власного капіталу у пасивах, %	8,27	9,85	12,24	11,44	13,44
Статутний капітал, млрд грн	222,2	414,7	495,4	465,5	470,7
Темпи зростання, %	123,4	186,6	267,5	119,5	101,1
Статутний капітал/ власний капітал, %	214,3	335,0	302,8	299,1	234,3
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	43,3	53,6	34,3	28,3	37,0*
Норматив адекватності регулятивного капіталу (не менше 10 %)	12,31	12,69	16,10	16,2	19,66
Зобов'язання, млрд грн	1150,7	1132,5	1172,8	1205,1	1293,6
Темпи зростання, %	98,5	98,4	103,6	102,8	107,3
Частка зобов'язань у пасивах, %	91,73	90,15	87,76	88,56	86,56
Зобов'язання банків в іноземній валюті, млрд грн	667,2	644,2	613,7	587,9	568,6
Кошти фізичних осіб, млрд грн	402,1	437,1	478,6	508,9	552,6
Кошти суб'єктів господарювання, млрд грн	318,6	369,9	403,9	406,2	498,2
Темпи зростання, %	121,9	116,1	109,2	100,6	122,7
Частка коштів фізичних осіб у пасивах, %	32,05	34,79	35,81	37,38	36,98
Частка коштів фізичних осіб у зобов'язаннях, %	34,94	38,60	40,81	42,23	42,72

Джерело: складено і розраховано за даними офіційного сайту НБУ

Останніми роками частка іноземного капіталу у банківському секторі знизилася і на початок 2019 р. становила 28,3%.

У 2018 р. НБУ започаткував щорічну оцінку стійкості комерційних банків, було проведено стрес-тестування 24 найбільших з них. З одного боку, результати оцінки продемонстрували достатність капіталу більшості банків, а також їхню здатність генерувати прибуток за поточних ринкових умов. Водночас, з іншого – низка комерційних банків не мала достатнього запасу

капіталу на випадок кризових явищ. Зокрема, 8 банків мали потребу в додатковому капіталі на загальну суму 6,1 млрд. грн. за базовим сценарієм та 13 банків потребували капіталізації на загальну суму 42,1 млрд. грн. у разі настання несприятливого сценарію⁴.

Основна загроза капіталу комерційних банків за поточних умов – амортизація застави за непрацюючими кредитами. Норми, якими передбачається поступова амортизація застави за непрацюючими більш як два роки кредитами, були запроваджені 2018 р. і 2019 р. і враховані у стрес-тестуванні, що погіршило результати оцінки стійкості банків, проте дало чітке уявлення про додаткову потребу в капіталі.

Для підвищення безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектора від початку 2020 р. комерційні банки мають сформувавши першу частину буфера консервації капіталу на рівні 0,625% і довести цей показник до 2,5% протягом наступних трьох років. Системно важливі комерційні банки до кінця наступного року мають сформувавши буфер системної важливості. Частково це послабить занепокоєння НБУ з приводу фінансової стійкості державних банків і знизить ризики капіталу для банківського сектора загалом⁵.

А з 1 січня 2022 р. НБУ вимагатиме від банків покривати операційні ризики капіталом. Необхідний рівень капіталу під неочікувані збитки від операційного ризику визначатиметься відповідно до методології Базеля III, проте з урахуванням особливостей українського банківського сектора.

Кредитна безпека БС України в аналізованому періоді зумовлювалася такими чинниками (табл. 5).

За 2015–2019 рр. активи банківського сектора зросли на 240,1 млрд. грн., або 19,1%. При цьому кредити за цей період зросли на 23,7 млрд. грн., або на 2,3%. Причому, якщо темпи приросту активів на початок 2020 р. порівняно з попереднім зросли на 7,2 в. п., то кредитів – істотно знизилась – на 14,9 в. п.

Аналізуючи кредитний портфель банківського сектора України, де частка кредитів у активах з 80,5% станом на 01.01.2016р. (після падіння) коливалася у такому діапазоні: 69,1% – на 01.01.2020 до 82,2% – на 01.01.2019.

Аналогічно коливалася частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання в загальному обсязі наданих комерційним банкам кредитів: від 82,3% на 01.01.2016 (після падіння) до 84,2% – на 01.01.2017 року.

Найвища частка кредитів фізичним особам була зафіксована в 2019 р. – 20%, а найнижча – в 2016 р. – 15,6%. Тобто, у загальній кредитній масі банківського сектора в аналізованому періоді превалювали із значним розривом кредити суб'єктам господарювання. Водночас, за 2015–2019 рр. істотно знизилася глибина проникнення кредитування в економіку. Так, відношення обсягів кредитів до ВВП знизилось з 51% (найвищий показник) у 2015р. до

⁴ Жебанова К. Збільшення статутного капіталу банку: як підготуватися URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/08/19/650722/>

⁵ Звіт про фінансову стабільність. 17 грудня 2019 року. К.:НБУ, 2019. 50с.

25,7% – у 2019 р., тобто майже у 2 рази. При цьому глибина проникнення кредитування суб'єктів господарювання коливалася від 42% у 2015 р. до 20,5% – у 2019 р., а фізичних осіб – від 8,9% у 2015 р. до 5,2– у 2019 р.

5. Кредитний портфель банківського сектора України за 2015–2019 рр. (станом на кінець року)

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Активи, млрд грн	1254,4	1256,3	1336,4	1360,8	1494,5
темпи зростання, %	98,1	98,3	104,6	101,8	109,9
Активи в іноземній валюті, млрд. грн..	581,7	519,1	506,5	494,8	491,9
Кредити надані КБ, млрд грн	1009,8	1005,9	1042,8	1118,6	1033,5
Темпи зростання, %	110,8	110,4	114,4	107,3	92,4
Частка кредитів у активах, %	80,5	80,1	78,0	82,2	69,1
Відношення до ВВП, %	51,0	42,2	35,0	31,4	25,7
Кредити, що надані суб'єктам господарювання, млрд. грн.	830,6	847,1	870,3	919,1	822,0
Темпи зростання, %	118,9	121,2	124,5	105,6	89,4
Відношення до ВВП, %	42,0	35,5	29,2	25,8	20,5
Частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання, %	82,3	84,2	83,5	82,2	79,5
Кредити, надані фізичним особам, млрд. грн.	175,7	157,4	170,9	196,6	206,8
Темпи зростання, %	104,7	93,8	101,8	115,0	105,2
Частка кредитів, наданих фізичним особам, %	17,4	15,6	16,4	17,6	20,0
Відношення до ВВП, %	8,9	6,6	5,7	5,5	5,2
Частка довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, %	55,4	64,9	60,1	54,2	51,3
Частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі наданих кредитів, %	57,9	51,4	47,1	46,6	36,9
Частка простроченої заборгованості за кредитами, %	22,1	24,5	54,5	52,9	51,0
Темпи зростання, %	163,7	110,9	222,4	97,1	96,4
Резерви за активними операціями, млрд. грн.	321,3	484,4	517,0	555,9	492,1
Надані кредити/залучені депозити, %	145,8	131,2	123,5	128,2	102,6

Джерело: складено і розраховано за даними офіційного сайту НБУ

Частка довгострокових кредитів у 2015–2019 рр. – становила від 55,4% до 51,3%. Водночас, у загальній кредитній масі в 2017–2019 рр. превалювали гривневі кредити, тоді як у 2015–2016 рр. – валютні. При цьому найнижча доларизація кредитів спостерігалася в 2019 рр. – 36,9%.

У 2018–2019 рр. стрімко зросло споживче кредитування. Темпи зростання залишалися стабільно високими на рівні 28,9% рік до року. Зберігався значний попит на кредити за рахунок швидких темпів зростання доходів населення. Співвідношення нових кредитів до споживання домогосподарств вже становило 9% і продовжувало зростати. Утім, на думку НБУ, банки недостатньо консервативно оцінюють ризики за незабезпеченими кредитами. Щоб не допустити накопичення системних ризиків, НБУ передбачив запровадження підвищеної ваги ризику для таких кредитів⁶[21].

Про рівень безпеки доходів і витрат БС свідчать і показники рентабельності його активів і капіталу (рис. 2).

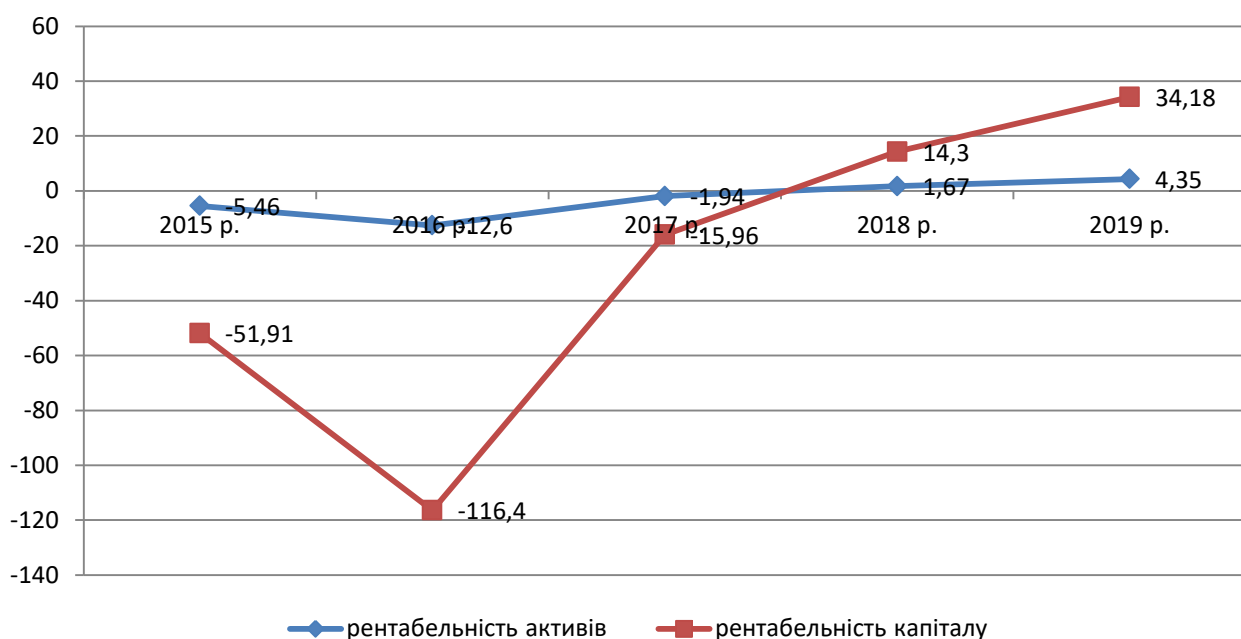

Рис. 2. Динаміка рентабельності активів і рентабельності капіталу банківської системи України за 2015–2019 рр.

Водночас, певною мірою на зниження рівня цієї складової фінансової безпеки банківського сектора позначилось те, що в 2019 р. завдяки уповільненню інфляції розпочато цикл зниження ключової ставки НБУ. Комерційні ставки за гривневими депозитами та кредитами також почали знижуватися. Ставки за валютними кредитами для корпоративних позичальників у 2019 р. вже були найнижчими за всю історію. Проте, це поки що не сприяє зростанню валютного кредитного портфеля КБ, що свідчить про брак якісних позичальників. НБУ очікує, що ставки за гривневими кредитами, зокрема, іпотечними, протягом 2020 р. також сягнуть історичних мінімумів

⁶ Звіт про фінансову стабільність. 17 грудня 2019 року. К.:НБУ, 2019. 50с.

завдяки низькій інфляції та макрофінансовій стабільності. У таких сприятливих умовах комерційні банки не матимуть проблем зі створенням запасу капіталу, необхідного для виконання посилених вимог у майбутньому.

Критичність сучасного рівня фінансової безпеки банківського сектора зумовлюється численними загрозами їй та ризиками, що супроводжують її забезпечення. Відтак, аналізу потребує ризикованість функціонування банківського сектора, яку слід брати до уваги за формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектора в Україні. Критичність рівня фінансової безпеки банківського сектора України оцінюється у різний спосіб. Так, одним з підходів є оцінка виконання БС економічних нормативів НБУ (табл. 6).

6. Динаміка значень економічних нормативів по банківському сектору України за 2015–2019 рр. (станом на кінець року)

Нормативи		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Н1	Регулятивний капітал (млн. грн.)	129 816,9	109 653,6	115 817,6	134000	150 313,8
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	12,31	12,69	16,10	16,2	19,66
Н3	Норматив достатності основного капіталу	Введено з 1 січня 2019 р.				13,50
Н4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	78,73	60,79	55,55	68,70	н/р
Н5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	79,98	102,14	108,08	99,10	н/р
Н6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	92,87	92,09	98,37	93,50	94,35
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на 1 контрагента (не більше 25%)	22,78	21,48	20,29	19,8	17,61
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	364,14	308,27	208,31	176,20	105,00
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	31,19	36,72	17,89	10,41	7,02
Н11	Норматив інвестування в ЦП окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,002	0,001	0,0001	0,0001	0,0002
Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	1,10	0,60	0,22	0,20	0,13

Джерело: складено автором на основі даних НБУ

При цьому окремими комерційними банками встановлені НБУ економічні нормативи виконувались на початок 2020 р. з різною результативністю. Так, хоча б один норматив порушив кожен сьомий банк, тоді як на початок 2019 р. порушниками були 21 комерційний банк.

Норматив Н1 (не менше 200 млн. грн.) виконували всі 75 платоспроможних банків. Проте, кілька з них, наприклад, АТ «Альпарі банк» мали регулятивний капітал лише у 203,1 млн грн, АТ «Комінвестбанк» – 204,4 млн грн, Полікомбанк – 206,4 млн грн, АТ «Місто Банк» – 208,8 млн грн, ПАТ «Банк Український» – 211,9 млн грн, АТ «Український банк реконструкції» – 212,4 млн грн. Натомість, АТ «ПриватБанк» – 19223,6 млн грн, АТ «Укресімбанк» – 13691,5 млн грн, АТ «Ощадбанк» – 12355,5 млн грн, АТ «Райффайзен Банк Аваль» – 10674 млн грн.

Усі платоспроможні комерційні банки виконали нормативи: адекватності регулятивного капіталу (Н2), достатності основного капіталу (Н3) і короткострокової ліквідності (Н6), великих кредитних ризиків (Н8), інвестування в ЦП (Н11), загальної суми інвестування (Н12), LCR в усіх валютах.

Три комерційні банки порушили норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – не більше 25%: Місто Банк (34,41%), Промінвестбанк (38,67%), Індустріалбанк (49,87%); п'ять – норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) – не більше 25%: ПУМБ (33,22%), Юнекс банк (34,64%), Банк інвестицій та заощаджень (70,92%), Перший інвестиційний банк (80,39%), Мегабанк (92,3%); чотири – норматив загальної довгої відкритої валютної позиції (Л13–1) – не більше 5%: Індустріалбанк (14,95%), Промінвестбанк (77,04%), Ощадбанк (181,36%), ПриватБанк (233,44%); один – ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (Л13–2) – не більше 5% – Промінвестбанк (50,15%). Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR) – не менше 100% – порушував Місто Банк (76,04%)⁷.

Про рівень фінансової безпеки можуть свідчити і рейтингові оцінки функціонування як банківського сектора загалом, так і окремих комерційних банків. Так, за експертними оцінками [36], найвищий рівень надійності серед КБ в Україні на початок 2020 р. мали: Укрсиббанк, Credit Agricole і Кредобанк; високий – Правекс банк, Райффайзен банк Аваль, Ощадбанк, Укресімбанк, Укргазбанк, Приватбанк; достатній – Прокредитбанк і ОТП банк. Мінімальні вимоги для найвищого рівня надійності: кредитний рейтинг А та вище, загальні активи не менше 50 млрд. євро, частка України в активах – не більше 3.0 %. Достатній рівень: виконання принаймні 2 показників необхідних для високого рівня. Якщо не виконується умова по кредитному рейтингу – то не більше ніж на 1 рівень.

Великі іноземні банківські групи поки що зарекомендували себе найкращим чином на нашому ринку. Проте, навіть в цій групі існує велика

⁷ 10 банків порушили нормативи НБУ. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/01/21/656042>

проблема – більшість європейських установ бажають продати свої українські активи. При цьому, в минулому, продаж українським або російським власникам вже призводив до банкрутства через кілька років (найяскравіші приклади – банки Форум та Кредитпромбанк). Тому потрібно ретельно слідкувати за новинами про зміну акціонерів.

Рівень забезпечення фінансової безпеки держави в Україні визначається за допомогою індикаторів фінансової безпеки, що містяться в наказі Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»⁸. Розділ № 9 Додатку № 1 до даного наказу під назвою «Фінансова безпека» містить 7 індикаторів, які можуть бути використані для оцінки фінансової безпеки банківського сектора України.

Узагальнений перелік індикаторів для оцінки стану фінансової безпеки банківського сектора подано у табл. 7.

7. Індикатори банківської безпеки держави та їх значення

Індикатори	Задовільне	Незадовільне	Небезпечне	Критичне
1. Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, %	3	4	5	7
2. Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	130	140	160	180
3. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі КБ, %	30	35	40	60
4. Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	1,2	1,8	2,2	3
5. Рентабельність активів, %	2	2,5	3	3,5
6. Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	1,5	1,8	2	3
7. Частка активів п'яти найбільших КБ у сукупних активах БС), %	35	40	50	60

Джерело: складено автором з використанням методичних рекомендацій

Статус–кво з окремих індикаторів фінансової безпеки банківського

⁸ Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

сектора з огляду на рівень порогових значень представлено в табл. 8.

Частка іноземного капіталу у статутному капіталі КБ у 2015–2016 рр. перебувала на критичному рівні, 2017 р. – незадовільному, 2018 р. – задовільному.

Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих комерційними банками резидентам України впродовж 2015–2019 рр. була критичною.

8. Рівень диференційованого оцінювання окремих індикаторів фінансової безпеки банківського сектора за 2015–2019 рр.

Показники	Порогові значення	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
		Частка іноземного капіталу у статутному капіталі КБ, %	20–25% – оптимальне 26–30% – задовільне 31–35% – незадовільне 36–40% – небезпечне 41–60% – критичне	43,3	53,6	34,3
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих КБ резидентам України	2% – оптимальне 3% – задовільне 4% – незадовільне 5% – небезпечне 7% – критичне	52	53	54	54	48,4
Частка активів 5 найбільших КБ у сукупних активах БС, %	Не більше 30	51,5	54,0	55,6	56,0	61,4
Співвідношення кредитів і депозитів КБ іноземній валюті, %	90–110% – оптимальне 130% – задовільне 140% – незадовільне 160% – небезпечне 180% – критичне	185,2	144,6	130,2	144,9	95,7
Рентабельність активів, %	1–1,5% – оптимальне	–5,46	–12,60	–1,94	1,67	4,35

Джерело: складено автором на основі даних НБУ

Частка активів 5-ти найбільших комерційних банків у сукупних активах банківського сектора також в аналізованому періоді перевищувала критичний рівень.

Співвідношення кредитів і депозитів комерційних банків в іноземній валюті в 2015 р. перевищувало критичний рівень, в 2016 р. і 2018 рр. було незадовільним, в 2017 р. трохи перевищувало задовільний рівень і лише в 2019 р. стало оптимальним.

Рентабельність активів в 2015–2017 рр. була від’ємною внаслідок збитковості функціонування банківського сектора, а в 2018–2019 рр. перевищила оптимальне значення.

Співвідношення фактичних і порогових показників безпеки

ресурсоутворюючої складової функціонування БС України в 2015–2019 рр. виглядає таким чином (табл. 9).

9. Фактичні і порогові показники безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектора України за 2015–2019 рр.

Показники	Порогові значення	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Грошова маса (M2), % до ВВП	50	50,2	46,3	40,5	35,8	37,1
Обсяг готівки, % до ВВП	<4	14,3	13,2	11,1	10,2	8,9
Частка готівки в грошовій масі, %	<80	28,4	28,5	27,5	31,4	29,6
Швидкість обігу грошей, разів	>2	1,99	2,16	2,47	2,79	2,90
Коефіцієнт трансформації (залучені кредити) характеризує перерозподіл ліквідних грошових накопичень, насамперед, депозитів, у середньо- і довгострокові кредити	>0,1	1,23	1,17	1,35	1,44	1,90
Відношення залучених БС коштів до капіталу (індикатор залучення – Із), одиниць на одиницю капіталу	$2 < I_z < 7$	6,67	6,19	5,16	5,60	5,01
Частка строкових ресурсів у загальному обсязі залучених ресурсів, %	> 50	58,0	54,6	55,0	52,5	45,9
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі КБ, %	10 (стимулятор) 60 (дестимулятор)	43,3	53,6	34,3	28,3	37,0*
Частка власного капіталу в пасивах КБ, %	10–20	8,27	9,85	12,24	11,44	13,44
Співвідношення власного капіталу до залучених коштів, %	>5	15,0	16,1	19,4	17,8	19,9
Річні темпи зростання власного капіталу, % до попереднього року	70	70,1	119,4	132,1	95,2	129,0
Адекватність капіталу, %	> 15	12,31	12,69	16,10	16,20	19,66
Залежність ресурсної бази від залучених міжбанківських кредитів, %	<20	1,2	1,1	1,6	1,6	1,4

Джерело: розраховано на основі даних НБУ

Таким чином, безпечний рівень показника «Грошова маса (M2), % до ВВП» спостерігався лише в 2015 р., після чого в 2016–2019 рр. він був нижче порогового значення, що свідчить про недостатній рівень монетизації національної економіки, що за інших рівних умов негативно позначається і на

ресурсному забезпеченні банківського сектора, а відтак, і його ресурсній безпеці. Істотне перевищення в 2015–2019 рр. (від 2,2 раза в 2019 р. до 3,6 раза в 2015 р.) продемонстрував і показник відношення готівки до ВВП, що також негативно позначається на ресурсній безпеці банківського сектора України. Дестимулятором був і показник частки іноземного капіталу в статутному капіталі комерційних банків. Водночас, на безпечному рівні перебували в 2015–2019 рр. показники: частки готівки в грошовій масі, швидкості обігу грошей, коефіцієнта трансформації, відношення залучених БС коштів до капіталу, співвідношення власного капіталу до залучених коштів, річних темпів зростання власного капіталу банківського сектора, залежності ресурсної бази від залучених міжбанківських кредитів; у 2015–2018 рр. – частки строкових ресурсів у загальному обсязі залучених ресурсів; в 2017–2019 рр. – адекватності капіталу. Безпечність частки власного капіталу в пасивах комерційних банків спостерігалась у 2017–2019 роках. Депозитна безпека банківського сектора України в 2015–2019 рр. характеризується даними табл. 10.

10. Фактичні і порогові показники депозитної безпеки банківського сектора України за 2015–2019 рр.

Показники	Порогові значення	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Заощадження населення до ВВП, %	> 20	20,1	18,0	15,8	14,1	13,9
Коефіцієнт співвідношення строкових депозитів та депозитів до запитання	>1	1,35	1,18	1,14	1,04	0,81
Співвідношення капіталу та строкових депозитів, %	15–20	36,0	24,2	25,8	34,3	41,8
Відношення обсягу депозитів в іноземній валюті до загального обсягу депозитів, %	< 25	45,6	46,6	44,6	41,2	39,6
Відношення депозитів в іноземній валюті до широкого показника грошової маси, %	<30	31,9	32,4	31,2	28,2	27,8
Реальні ставки за депозитами, %	<10	22,3	18,8	14,6	14,5	6,4*– 12,4**
Розмір страхового відшкодування за депозитами населення	1–2 частки ВВП на 1 особу	4,3	3,6	2,8	2,4	2,1
Мінімальний і максимальний розмір фонду захисту банківських вкладів до загального обсягу всіх банківських вкладів, %	1,2–5,0	20,2	3,2	3,3	3,3	2,4
Ступінь захисту вкладів фізичних і юридичних осіб	7,5	11,1	9,1	7,2	7,7	6,4

* нефінансових корпорацій ** домогосподарств

Джерело: розраховано за даними НБУ і звітів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Ступінь досягнення банківського сектора порогових значень кредитної безпеки виглядає таким чином (табл. 11).

11. Фактичні і порогові показники кредитної безпеки банківського сектора України за 2015–2019 рр.

Показники	Порогові значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Сукупні активи БС, % до ВВП	> 80–100	79,4	72,9	61,7	53,7	49,9
Частка кредитного портфеля в активах БС, %	>45	80,5	80,1	78,0	82,2	69,1
Обсяг кредитування КБ реального сектору економіки, % до ВВП	>30	42,0	35,5	29,2	25,8	20,5
Частка активів п'яти найбільших КБ у сукупних активах БС, %	60	51,5	54,0	55,6	56,0	61,4
Кредитні надходження в економіку до річного обсягу ВВП	> 1	0,2		1,2	0,8	0,8
Вартість банківських кредитів, % річних	<10	17,0* 30,5**	15,1* 30,7**	14,2* 28,9**	20,9* 33,1**	19,6* 35,0**
Частка простроченої заборгованості в загальному обсязі наданих кредитів, %	50	52	53	54	54	48,4
Покриття проблемної заборгованості власним капіталом, %	<50	46,5	50,2	28,8	26,3	38,1
Коефіцієнт покриття резервами наданих кредитів (резерви на покриття втрат за позиками/сума наданих кредитів)	>0,05	0,318	0,482	0,496	0,497	0,476
Коефіцієнт критичної ліквідності (ліквідні активи КБ/зобов'язання КБ)	>0,2	0,93	0,92	0,98	0,94	0,95
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3	122,4	228,6	204,6	181,0	16,4
Зростання обсягів кредитів до попереднього періоду, %	<30	10,8	10,4	14,4	7,3	-7,6
Співвідношення ставок у гривні й іноземній валюті	2:1	3,1:1	2,2:1	2,9:1	3,5:1	2,6:1* 3,2:1**
Рівень резервів за активними операціями, %	< 5	20,5	27,9	28,1	29,1	24,8

*кредити нефінансовим корпораціям, **кредити домогосподарствам

Джерело: розраховано за даними НБУ

На небезпечному рівні у 2015–2019 рр. перебувала кредитна безпека банківського сектора за показниками: сукупні активи БС/ВВП, рівень резервів за активними операціями, співвідношення довгострокових кредитів та депозитів; у 2017–2019 рр. – обсяг кредитування комерційних банків реального сектору економіки/ВВП (при цьому за 2015 – 2019 рр. це співвідношення зменшилося більш ніж удвічі), у 2016 –2019 рр. – частка активів 20 КБ у сукупних активах БС, у 2019 р. – частка активів п'яти найбільших КБ у

сукупних активах БС, у 2015–2019 рр. – вартість банківських кредитів бізнесу і домогосподарствам (для порівняння, в країнах Єврозони, за даними Європейського центрального банку, середній розмір відсоткових ставок для бізнесу та населення становить 1,5–1,6% річних, різниця більш ніж десятикратна)⁹, в 2015–2018 рр. – частка простроченої заборгованості в загальному обсязі наданих кредитів.

Водночас, на безпечному рівні у 2015–2019 рр. були такі показники кредитної безпеки БС: частка кредитного портфеля в активах БС, коефіцієнт покриття резервами наданих кредитів, зростання обсягів кредитів до попереднього періоду; в 2015, 2017–2019 рр. – покриття проблемної заборгованості власним капіталом, у 2019 р. – частка простроченої заборгованості в загальному обсязі наданих кредитів.

Спостерігається незадовільна якість кредитного портфеля КБ, що характеризується високою часткою NPL за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих КБ резидентам України, оптимальне значення якого за вимогами дотримання ФБ держави має становити 2 % (задовільне – 3 %, незадовільне – 4 %, небезпечне – 5 %, критичне – 7 %).

При цьому середнє значення відношення проблемних кредитів до загальної суми кредитів за 2011–2017 рр. в Україні було 25,2%, що забезпечувало країні 163–е місце в зі 167 країн, що досліджувались в даний період. Гірші ніж в Україні, значення даного показника були лише в Греції (31,7%), на Кіпрі (35,5%), у Сан – Марино (38,3%). При цьому середньосвітове значення даного показника дорівнювало 3,9%. Серед європейських країн, які мали близьке до українського значення даного показника, слід відзначити також Албанію (19,6%), Ірландію (18,2%), Італію (15,7%), Болгарію (14,8%), Румунію (14,2%).

Про стан валютної безпеки банківського сектора України свідчать дані таблиці 12.

12. Фактичні і порогові показники валютної безпеки банківського сектора України за 2015–2019 рр.

Показники	Порогові значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Рівень доларизації грошового обігу (частка грошової маси в іноземній валюті в МЗ), %	<10	32,1	32,8	31,9	29,2	29,8
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	50 (стимулятор) 180(дестимулятор)	185,2	144,6	130,2	144,9	95,7
Зміна валютного курсу, % на рік	<5–6	83,7	17,0	4,1	2,3	–10,8

Джерело: розраховано на основі даних НБУ

⁹ Вінокуров Я. Чому кредити в Україні дорогі та як можна їх здешевити? URL: <https://hromadske.ua/posts/chomu-krediti-v-ukrayini-dorogi-ta-yak-mozhna-yih-zdesheviti>

На небезпечному рівні в 2015–2019 рр. перебував такий показник валютної безпеки БС, як рівень доларизації грошового обігу, майже втричі перевищуючи порогове значення. При цьому рівень доларизації за методикою МВФ (депозити/М2) в 2015 р. становив 48,4%, 2016 р. – 36,2%, тоді як в розвинених країнах світу значення доларизації не перевищує 5–7%¹⁰. Рівень доларизації кредитів і депозитів на 1.01.2020 р. становив 38,4%. Натомість на безпечному рівні в 2017–2019 рр. перебував показник зміни валютного курсу, тоді як в 2015–2016 рр. – на небезпечному.

Фактично дестимулятором упродовж 2015–2019 рр. виступало співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті.

Нині валютна безпека банківського сектору є недостатньою. Серед загроз валютній безпеці чільне місце займають проблеми платіжного балансу, які виникають внаслідок активного виведення капіталу, диспропорцій, що сформувалися в реальному секторі економіки (надмірне переважання експортоорієнтованого виробництва над виробництвом товарів для внутрішнього споживання), ризику зменшення грошових переказів трудових мігрантів, низький рівень офіційних міжнародних резервів та проблеми негативного впливу на фінансову безпеку держави діяльності дочірніх банків з капіталом російського державного походження; форс-мажорних обставин, зумовлених процесами, що відбуваються в нашій і сусідніх країнах, порушеннями логістики вчасної доставки в Україну готівкової валюти.

Формуванню і вдосконаленню функціонування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектора з огляду на наявну ситуацію сприятимуть такі заходи (табл. 13).

Підвищенню рівня різновидів фінансової безпеки банківського сектора, на наш погляд, має, насамперед, сприяти дієвий моніторинг чинників їх забезпечення на основі визначення основних параметрів функціонування банківського сектора України.

Причому моніторинг чинників забезпечення різновидів фінансової безпеки банківського сектора України має виявляти тенденції зміни (зростання/зниження) результуючих показників, які свідчать про нормальне функціонування БС або наближення з огляду на наявні виклики, загрози і ризику кризової ситуації в тій чи іншій його сфері; складність, визначеність, взаємозумовленість і динамічність зміни внутрішнього і зовнішнього середовищ забезпечення фінансової безпеки банківського сектора. Поряд з цим, обов'язково під моніторинг мають підпадати не лише виклики, загрози чи ризику як такі, а й сила (незначна, помірна, істотна, критична, руйнівна) їх впливу на об'єкти фінансової безпеки банківського сектора.

Крім того, предметом моніторингу, на наш погляд, має бути також і з'ясування взаємозв'язку і взаємозумовленості фінансової безпеки банківського сектора і фінансової безпеки інших економічних агентів (клієнтів/контрагентів

¹⁰ Штефан Л.Б. Аналіз деяких індикаторів фінансової безпеки банківської системи України. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 862- 870.

(юридичних і фізичних осіб), держави) в Україні, а також дотримання банківським сектором корпоративної і соціальної відповідальності. У цьому ж плані має здійснюватись й моніторинг взаємозв'язку і взаємозумовленості окремих індикаторів фінансової безпеки банківського сектора та рівня впливу останніх на її реальний стан.

13. Заходи, що сприятимуть формуванню і вдосконаленню функціонування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектора

Недоліки/проблеми/невирішені питання	Необхідні заходи	Результативність вжитих заходів
Відсутність повноцінної системи забезпечення ФББС	Вжиття комплексу заходів з удосконалення наукового супроводу, нормативно-правового, організаційно-методичного, інформаційно-аналітичного, технологічного, управлінського, кадрового, фінансового підґрунтя для формування системи забезпечення ФББС	Створення надійних передумов, необхідних для формування системи забезпечення ФББС
Невизначеність напрямів і етапів формування системи забезпечення ФББС, характеру взаємозв'язку і взаємозумовленості її окремих підсистем; відсутність однозначності у визначенні її цілей і завдань, об'єктів і суб'єктів, способів і методів забезпечення, а також чіткого плану формування такої системи	Розробка інтегрованої моделі системи забезпечення ФББС	Підвищення обґрунтованості вживаних заходів, скорочення фінансових і часових витрат на формування системи забезпечення ФББС
Недоліки/недостатня ефективність формування системи забезпечення ФББС	Упровадження чіткого контролю комплаєнс-ризиків невідповідності результатів формування системи забезпечення ФББС обраній і затвердженій інтегрованій моделі та причин їх виникнення	Підвищення результативності і ефективності формування системи забезпечення ФББС
Недостатній рівень ФББС	Розвиток і поліпшення умов формування системи забезпечення ФББС; удосконалення регулювання і нагляду за БС, системи індикаторів оцінки рівня ФББС; оптимізація ліквідності і платоспроможності БС; зниження рівня доларизації депозитного і кредитного портфелів; вжиття заходів з поліпшення якості капіталу, зменшення частки запозичених коштів, підвищення фінансової стійкості і стабільності КБ і БС загалом; упровадження ефективної системи ризик-менеджменту.	Оптимізація умов функціонування БС, підвищення його ліквідності, платоспроможності, рентабельності і ринкової капіталізації, фінансової стійкості і стабільності, транспарентності та довіри до нього, удосконалення ризик-менеджменту, що в кінцевому підсумку спричинить підвищення рівня окремих різновидів і загального рівня ФББС.

Значна увага при здійсненні моніторингу чинників забезпечення фінансової безпеки банківського сектора має бути приділена моніторингу ризиків, пов'язаних із злочинними діями в банківському секторі.

У свою чергу моніторинг чинників забезпечення різновидів ФББС України має супроводжуватись досконалим інформаційно-аналітичним забезпеченням контролю фінансової безпеки банківського сектора на основі новітніх методів і технологій обробки інформації для оцінки і забезпечення фінансової безпеки. А для цього вкрай необхідно використовувати в моніторингу забезпечення ФББС не лише звітні показники за минулі періоди, що унеможлиблює досконале прогнозування впливу викликів, загроз і ризиків забезпечення фінансової безпеки банківського сектора, а й розробляти прогнозні параметри об'єктів фінансової безпеки повноцінно застосовувати результати комплаєнс-контролю ризиків (включаючи моральні, пов'язані з відповідальністю і порядністю акціонерів, персоналу і клієнтів КБ), на які наражаються комерційні банки і банківський сектор загалом.

Дуже важливо забезпечити комплексність здійснюваного на основі моніторингу аналізу стану забезпечення фінансової безпеки банківського сектора оскільки банківський сектор України одночасно є суб'єктом, об'єктом, джерелом і об'єктом загроз його фінансової безпеки. При цьому аналіз банківського сектора як суб'єкта фінансової безпеки має включати достеменне з'ясування регулятором/саморегулювальними організаціями ринку банківських послуг стану забезпечення виконання комерційними банками функцій з залучення коштів клієнтів/контрагентів у банківські вклади та їх розміщення, відкриття і ведення банківських рахунків, здійснення розрахункових операцій, касового обслуговування, інкасації, валютообмінних операцій і операцій з дорогоцінними металами, надання банківських гарантій, здійснення переказів, збереження й ефективного використання наявних фінансових ресурсів. Натомість фінансовий, економічний, правовий, соціологічний, математичний аналізи банківського сектора як об'єкта фінансової безпеки повинен акцентувати увагу аналітиків на: стані регулювання і нагляду за банківським сектором з боку НБУ (досконалості ліцензування банківської діяльності і виведення комерційних банків з ринку банківських послуг; якості запроваджуваних економічних нормативів; регламентації звітності; контролю за ризик-менеджментом і здійснення стрес-тестування; забезпечення транспарентності функціонування) і діяльності комерційних банків з формування власних систем забезпечення їх фінансової безпеки.

Удосконалення інформаційно-аналітичного блоку системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектора у найближчій перспективі, на наш погляд, зумовлюватиметься і переходом від матеріальної форми вираження банківського сектора до його цифрової форми з обов'язковим дотриманням відповідного убезпечення останньої з огляду на велику залежність фінансової безпеки банківського сектора від інформаційних технологій і програмного забезпечення.

Напрями підвищення рівня таких різновидів фінансової безпеки банківського сектора України, як безпека ресурсоутворюючої складової

функціонування банківського сектора ; депозитна, кредитна, валютна, боргова, інвестиційна безпеки; безпека розрахункових операцій; безпека доходів і витрат; інфляційна, податкова безпеки та ФББС загалом, на наше переконання, мають бути такими (табл. 14).

14. Напрями підвищення рівня різновидів фінансової безпеки банківського сектора України

Різновиди фінансової безпеки банківського сектора	Напрями підвищення рівня
Безпека ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектора	вжиття адекватних заходів з нарощування капіталу і підвищення рівня ринкової капіталізації БС; запобігання зменшенню обсягу коштів, що традиційно формують його ресурсну базу; нарощування пасивів за рахунок субординованих кредитів, облігаційних позик, розміщення акцій, залучення стратегічних інвесторів; оптимізація руху потоків грошових коштів й інших фінансових активів; диверсифікація ресурсної бази і активізація рекламної діяльності для збільшення кількості залучених БС клієнтів; стимулювання НБУ комплексного банківського обслуговування корпорацій й пропозиції нових банківських продуктів для МСБ; застосування КБ нових інструментів залучення капіталу; розвиток процесів банківської консолідації; підвищення якості фінансового менеджменту в КБ
Депозитна безпека	удосконалення депозитної політики і системи гарантування/страхування банківських вкладів; збільшення частки довгострокових депозитів у депозитному портфелі БС; оптимізація співвідношення між обсягами депозитів в національній і іноземній валютах, депозитів і кредитів БС, строкових депозитів і капіталу; зниження граничних обсягів готівкових розрахунків; запобігання відпливу депозитів з БС; оптимізація оподаткування доходів з депозитів фізичних осіб; підвищення довіри домогосподарств і суб'єктів господарювання до БС
Кредитна безпека	удосконалення кредитної політики КБ і політики рефінансування НБУ; поліпшення функціонування кредитного реєстру НБУ; створення в БС справжнього санаційного банку; запровадження державного стимулювання кредитування БС МСБ; зниження доларизації кредитного портфеля БС; запровадження обмежень на кредитування домогосподарств з високим борговим навантаженням; підвищення інформованості суб'єктів господарювання про платоспроможність КБ/доступності кредитних ліній; розвиток споживчого кредитування, переведення його у цифровий формат; виокремлення в кредитному портфелі КБ традиційних і цифрових операцій, а також операцій на платежах в фіатних грошових знаках і в криптовалюті; вибір оптимального моменту для залучення міжбанківських кредитів; впровадження у банківську практику технології Risk-based pricing, що базується на диференційованому підході до визначення ціни кредиту для конкретного позичальника, з огляду на рівень передбачуваного для нього кредитного ризику
Валютна безпека	удосконалення валютного регулювання в банківській сфері; оптимізація обсягу валютних депозитів/кредитів БС, придбаної на міжбанку валюти та зовнішніх запозичень, єврооблігацій КБ та валютних позицій КБ; поліпшення валютного контролю і управління валютним ризиком

продовження таблиці 14	
Боргова безпека	унормування формування і реалізації боргової політики КБ; розширення переліку боргових інструментів; визначення критичного рівня зовнішніх запозичень БС і формування його ліквідних зовнішніх активів
Інвестиційна безпека	оптимізація інвестиційної політики КБ; збільшення інвестиційних ресурсів БС й удосконалення їх структури, підвищення інвестиційної активності; надання переваги більш безпечним варіантам інвестицій, проведення операцій лише з висококласними ЦП; диверсифікація торгового й інвестиційного портфелів ЦП; установлення лімітів на операції з ЦП; зростання інвестиційних доходів; підвищення інвестиційної привабливості КБ і БС загалом для внутрішніх інвесторів за одночасного зниження частки іноземного капіталу в статутному капіталі вітчизняних КБ; створення інвестиційних банків; державне субсидювання інвестиційних кредитів і надання державних гарантій
Безпека розрахункових операцій	впровадження ефективних механізмів захисту інформації за здійснення клієнтами КБ різних операцій в Інтернеті з використанням банківських карт (багатофакторної ідентифікації із застосуванням біометричних даних, підтвердження операцій за допомогою одноразових паролів; попередження клієнтів про протиправні дії); розширення використання для розрахунків безконтактних карт/смартфонів
Безпека доходів і витрат	диверсифікація джерел доходів; пошук резервів збільшення комісійних доходів як найбільш стійкого і стабільного джерела поповнення БС доходів, отримання яких не піддане ризику втрати вартості вкладених КБ коштів; розширення впровадження банківських гарантій за рахунок вищезазначених доходів, що не супроводжуються відволіканням для цього коштів КБ; посилення контролю за виплатою винагороди топ-менеджерам КБ; оптимізація витрат на формування і функціонування системи забезпечення ФББС
Інфляційна безпека	оцінка інфляційних очікувань, протидія виникненню у діяльності КБ інфляційної зацікавленості, проведення антиінфляційної політики, зниження ставки рефінансування, стабілізація курсу гривні до долара США, оптимізація реальних депозитних/кредитних ставок і рентабельності
Податкова безпека	застосування пільг на оподаткування доходів від кредитування домогосподарств і малих підприємств
Фінансова безпека банківського сектора загалом	впровадження інтегрованої моделі системи забезпечення ФББС; розвиток ДБО; удосконалення практики рейтингування КБ зокрема і БС загалом; поліпшення інформаційно-аналітичного і прогностичного блоків забезпечення ФББС; упровадження комплексного банківського обслуговування клієнтів (депозитні/кредитні/розрахункові операції, трастові/лізингові/факторингові/консультаційні послуги); розвиток і вдосконалення комплаєнс-контролю; реорганізація КБ на основі злиття/поглинань; удосконалення оподаткування в банківській сфері

Джерело: сформовано автором на основі ¹¹

Основними напрямками підвищення рівня безпеки ресурсотворюючої складової функціонування банківського сектора, на наш погляд, мають бути:

¹¹ Васильчишин О.Б. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки банківської системи України в умовах політико-економічних дисбалансів. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 7. С. 221-225

- перехід на сегменторієнтоване/диференційоване регулювання капіталу з висуненням підвищених вимог до системно значущих і великих комерційних банків;
- вжиття адекватних заходів з нарощування капіталу і підвищення рівня ринкової капіталізації банківського сектора;
- нарощування пасивів за рахунок субординованих кредитів, облігаційних позик, розміщення акцій, залучення стратегічних інвесторів;
- запобігання зменшенню обсягу коштів, що формують його ресурсну базу;
- оптимізація руху потоків грошових коштів й інших фінансових активів; диверсифікація ресурсної бази і активізація рекламної діяльності для збільшення кількості залучених БС клієнтів;
- стимулювання НБУ комплексного банківського обслуговування корпорацій й пропозиції нових банківських продуктів для МСБ;
- розвиток процесів банківської консолідації; підвищення якості фінансового менеджменту в комерційних банках.

Підвищенню рівня безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектора може сприяти опанування комерційними банками за згоди НБУ такими новими способами залучення капіталу, як:

- емісія безстрокових облігацій, що не мають фіксованого терміну погашення і передбачають безстрокові відсоткові виплати інвесторам (у тому числі і фізичним особам) з купоном до 5%, оскільки за Базелем 3 цей інструмент кваліфікується як капітал першого порядку;
- розвиток у банківському секторі такого бізнес–напрямку, як управління активами і добробутом клієнтів.

Підвищенню рівня безпеки ресурсоутворюючої складової функціонування банківського сектора сприятиме і залучення ним додаткових довгострокових пасивів у вигляді позабанківських коштів населення, чого можливо досягти шляхом підвищення законодавчо гарантованої суми відшкодування вкладів фізичних осіб (принаймні до 500 тис. грн. у найближчій перспективі).

За формування розривів ліквідності КБ, зростання попиту на міжбанківські кредитні ресурси, виходу українського індексу міжбанківських ставок (середньозваженої відсоткової ставки за міжбанківськими операціями) за межі коридору ставок НБУ за інструментами постійного доступу, регулятору слід вдаватися до зміни операційного дизайну грошово–кредитної/монетарної політики, запроваджуючи довгострокове рефінансування КБ (кредити до 5 років за плаваючими процентними ставками через аукціони, під заставу ОВДП і корпоративних облігацій, випущених під гарантії держави, а також муніципальних облігацій), надаючи їм готівкову іноземну валюту та знижуючи норму обов'язкового резервування за коштами в іноземній валюті, відтермінуючи формування ними буферів консервації капіталу і системної важливості і проведення виїзних перевірок і стрес–тестування банківських установ, знижуючи мінімальний рівень LCR і проводячи позачергові тендери з

підтримки ліквідності КБ та розширюючи критерії прийнятності застави за кредитами екстреної підтримки, пропонуючи банківським установам запровадження особливого пільгового періоду обслуговування кредитів у разі форс–мажорних ситуацій. А для забезпечення комплексності вживаних у цьому плані заходів, самим КБ за таких обставин слід призупинити виплату дивідендів, що сприятиме створенню певної «подушки безпеки».

За нормалізації ж ситуації КБ слід неухильно виконувати програми докапіталізації/реструктуризації за результатами проведеного НБУ стрес – тестування.

Підвищенню депозитної безпеки банківського сектора, на наше переконання, сприятиме:

- недопущення необгрунтованого виведення (з відкликанням ліцензії) КБ з ринку банківських послуг України;

- удосконалення депозитної політики БС шляхом розширення переліку депозитних продуктів у рамках комплексного обслуговування КБ фізичних і юридичних осіб;

- удосконалення системи гарантування/страхування банківських вкладів (завдяки адаптації нормативно–правового забезпечення цієї системи до ринкових реалій, унормування відшкодування банківських вкладів юридичних осіб (принаймні, тимчасово за кризових ситуацій у національній економіці) і міжбанківських депозитів;

- збільшення частки довгострокових депозитів у депозитному портфелі БС завдяки підвищенню їх привабливості для вкладників;

- оптимізація співвідношення між обсягами депозитів в національній і іноземній валютах, депозитів і кредитів БС, строкових депозитів і капіталу шляхом установа їх обґрунтованих внутрішньобанківських параметрів;

- зниження граничних обсягів готівкових розрахунків з огляду на зниження НБУ їх межі;

- запобігання впливу депозитів з банківського сектора;

- оптимізація/зниження рівня оподаткування доходів з депозитів фізичних осіб; зняття заборон і обмежень на розміщення в КБ коштів небанківських фінансових установ і розширення для цього переліку відповідних банківських продуктів і інструментів;

- підвищення довіри домогосподарств і суб'єктів господарювання до БС завдяки підвищенню прозорості і поліпшенню комунікаційної політики КБ і саморегулювальних організацій на ринку банківських послуг.

Для підвищення рівня кредитної безпеки банківського сектора убачається доцільним:

- удосконалення кредитної політики КБ завдяки поліпшенню їх ризик – менеджменту і політики рефінансування НБУ з огляду на запровадження сталих і прозорих правил у цій сфері та розширенню переліку його інструментів; поліпшення функціонування кредитного реєстру НБУ;

- створення в БС справжнього санаційного банку;

- запровадження державного стимулювання (за рахунок пільгового

оподаткування, бюджетного субсидіювання) кредитування БС МСБ;

- зниження доларизації кредитного портфеля БС;
- запровадження обмежень на кредитування домогосподарств з високим борговим навантаженням;
- підвищення інформованості суб'єктів господарювання про платоспроможність КБ/доступності кредитних ліній;
- розвиток споживчого кредитування, переведення його у цифровий формат;
- нарощування обсягів лізингу, факторингу, форфейтингу, інвестиційного кредитування;
- виокремлення в кредитному портфелі КБ традиційних і цифрових операцій, а також операцій з платежами в фіатних грошових знаках і в криптовалюти;
- вибір оптимального моменту для залучення міжбанківських кредитів;
- використання для мінімізації процентних ризиків КБ процентних свопів (похідних фінансових інструментів для заміни однієї форми процентних платежів на іншу і скорочення кількості таких платежів);
- впровадження у банківську практику технології Risk-based pricing, що базується на диференційованому підході до визначення ціни кредиту для конкретного позичальника, з огляду на рівень передбачуваного для нього кредитного ризику.

Підвищення рівня кредитної безпеки банківського сектора має здійснюватись і на основі універсализації застосовуваних КБ карткових продуктів за рахунок синтезу в них можливостей розстрочення платежів, ощадного і платіжного функціоналів, отримання кешбеку/бонусів за покупки за власні кошти клієнтів, що максимально повно поєднують переваги дебетових і кредитних карт.

На підвищенні рівня валютної безпеки БС, на наш погляд, мають позначитись:

- удосконалення валютного регулювання в банківській сфері завдяки безумному дотриманню валютного законодавства, посиленню контролю НБУ за здійсненням валютних операцій;
- оптимізація обсягу валютних депозитів/кредитів БС, придбаної на міжбанку валюти та зовнішніх запозичень, єврооблігацій КБ та валютних позицій КБ;
- застосування при здійсненні валютних операцій захисних (можливість коригування прийнятих у договорах між КБ і клієнтами умов) і валютних (можливість змін унаслідок мінливості валютного курсоутворення) застережень та хеджування (завдяки формуванню зустрічних валютних вимог і зобов'язань); поліпшення валютного контролю і управління валютним ризиком.
- Рівень боргової безпеки БС має бути підвищений завдяки: унормуванню формування і реалізації боргової політики КБ;
- розширенню переліку застосовуваних банківськими установами боргових інструментів;

- визначенню критичного рівня зовнішніх запозичень БС і формування його ліквідних зовнішніх активів.

На підвищення рівня інвестиційної безпеки банківського сектора впливатимуть: оптимізація інвестиційної політики КБ завдяки складанню необхідних нормативних документів, визначенню відповідальних осіб, моніторингу інвестиційної сфери;

- збільшення інвестиційних ресурсів БС й удосконалення їх структури, підвищення інвестиційної активності;

- надання переваги більш безпечним варіантам інвестицій, проведення КБ операцій лише з висококласними ЦП;

- диверсифікація КБ торгового й інвестиційного портфелів ЦП; установлення НБУ лімітів на операції з ЦП за допомогою унормування таких параметрів;

- зростання інвестиційних доходів завдяки підвищенню якості формування і реалізації інвестиційних проектів;

- підвищення інвестиційної привабливості КБ і БС загалом для внутрішніх інвесторів завдяки підвищенню їх конкурентоспроможності та дотриманню їх фінансової стабільності за одночасного зниження частки іноземного капіталу в статутному капіталі вітчизняних КБ;

- створення спеціалізованих інвестиційних банків;

- державне субсидіювання інвестиційних кредитів шляхом включення таких видатків до бюджетних витрат і надання державних гарантій;

- створення в БС для забезпечення інвестиційних процесів структур, що здійснюватимуть збір, обробку й використання інформації, прогнозуватимуть потенційні ризики економічних агентів, формування загальнодоступних баз даних, що відображатимуть її фінансовий стан й інвестиційну політику.

Підвищення рівня безпеки розрахункових операцій БС забезпечуватиметься за рахунок:

- впровадження ефективних механізмів захисту інформації за здійснення клієнтами КБ різних операцій в Інтернеті з використанням банківських карт (багатофакторної ідентифікації із застосуванням біометричних даних, підтвердження операцій за допомогою одноразових паролів; попередження клієнтів про протиправні дії);

- розширення використання для розрахунків безконтактних карт/смартфонів; розміщення кореспондентських рахунків виключно в КБ, що мають високі рейтинги міжнародних і вітчизняних рейтингових агенцій.

- Безпеку доходів і витрат БС, на думку дисертанта, в змозі підвищити: реалізація КБ зваженої з огляду на ринкову кон'юнктуру цінової політики; диверсифікація джерел доходів КБ;

- пошук резервів збільшення комісійних доходів як найбільш стійкого і стабільного джерела поповнення БС доходів, отримання яких не піддане ризику втрати вартості вкладених КБ коштів;

- розширення впровадження банківських гарантій за рахунок вищезазначених доходів, що не супроводжуються відволіканням для цього

коштів КБ;

- посилення контролю за виплатою винагороди топ-менеджерам КБ; оптимізація витрат на формування і функціонування системи забезпечення ФББС;

- аналіз безпечності цього різновиду фінансової безпеки банківського сектора не лише за показником рентабельності капіталу, а й визначення рівня безпеки за цим індикатором з урахуванням його середньоквадратичного відхилення за певний період, що дозволить ідентифікувати КБ, найбільш схильні до ризиків, для оптимізації в них бізнес-процесів.

Підвищенню рівня безпеки доходів і витрат банківського сектора за рахунок істотного зниження операційних витрат/собівартості банківських послуг і реалізації виваженої цінової політики, на наше переконання, сприятимуть автоматизація банківських процесів у структурних підрозділах банківських установ, використання штучного інтелекту, покращення методів аналізу фінансово-господарської діяльності КБ. Достатньо сказати, що за експертними оцінками, такі витрати в підрозділах продажів і післяпродажного обслуговування, допоміжних службах, відділах обробки документації можуть бути знижені на 30–40%. Цифровий банкінг знижує операційні витрати на 67%. Крім того, клієнти, котрі ним користуються, можуть удвічі збільшити свій дохід за рахунок того, що цифрові канали дозволяють прискорити взаємодію з банком у 16 разів. Нарешті, розширюються можливості маркетингу і крос-продажу банківських продуктів. Цифрова взаємодія уможлиблює збір точної інформації про клієнтів і в подальшому її аналіз для прогнозування клієнтського попиту¹².

У цьому плані дуже важливий і контроль та балансування прибутків і витрат як окремих КБ, так і БС загалом завдяки підтримці постійної фінансової рівноваги між їх надходженнями та видатками; забезпечення високої кваліфікації персоналу КБ/їх топ-менеджменту.

На рівні інфляційної безпеки банківського сектора, на наш погляд, позитивно мають позначитися:

- обґрунтована сценарна оцінка КБ інфляційних очікувань;
- протидія виникненню у діяльності вітчизняних КБ інфляційної зацікавленості;
- проведення Урядом і НБУ виваженої антиінфляційної політики;
- зниження ставки рефінансування НБУ;
- стабілізація курсу гривні до долара США;
- оптимізація реальних депозитних/кредитних ставок і рентабельності банківського сектора.

Рівень податкової безпеки банківського сектора, на наше переконання, зростатиме за допомогою застосування пільг на оподаткування доходів від кредитування КБ. Удосконалення оподаткування в банківській сфері має

¹² Asia-Pacific banking review 2019. Bracing for consolidation: The quest for scale / McKinsey & Company. 2019. 41 p.

виходити з того, що КБ одночасно виступають як платники податків, так і посередники між платниками податків і податковими агентами, що значною мірою впливає на фінансову стійкість і стабільність функціонування банківського сектора. У цьому плані, на наш погляд, доцільно застосування пільг на оподаткування доходів від кредитування домогосподарств, довгострокового кредитування підприємств реального сектору економіки, кредитування дотаційних галузей національної економіки, знову створених КБ, для компенсації непогашених кредитів економічним виробничим агентам. Це має забезпечити підвищення рівня податкової безпеки банківського сектора.

Загальний рівень фінансової безпеки банківського сектора, на наше переконання, має підвищуватися завдяки:

- впровадженню обґрунтованої інтегрованої моделі системи забезпечення ФББС;
- упровадженню комплексного банківського обслуговування клієнтів (депозитні/кредитні/розрахункові операції, трастові/лізингові/факторингові/консультаційні послуги); розвитку в вітчизняному банківському секторі ДБО;
- удосконаленню практики вітчизняного і міжнародного рейтингування КБ зокрема і БС загалом;
 - поліпшенню інформаційно–аналітичного і прогностичного блоків
 - забезпеченню фінансової безпеки банківського сектора;
 - розвитку і вдосконаленню комплаєнс–контролю в КБ;
 - реорганізації КБ на основі злиття/поглинань;
 - удосконаленню оподаткування в банківській сфері.

Безумовно, важливим напрямом підвищення рівня ФББС є подальший розвиток і вдосконалення страхування банківських продуктів та ризиків, що супроводжують банківську діяльність.

При цьому великого значення набуває й забезпечення належної безпеки банкострахування як форми інтеграції КБ і страхових компаній з метою поліпшення акумуляції фінансових ресурсів, пропозиції комплексних фінансових продуктів та забезпечення стабільності фінансового сектору економіки України загалом.

Розвиток ДБО має враховувати уподобання сучасних клієнтів і здійснюватись завдяки впровадженню спеціалізованих і комбінованих його видів, програмних комплексів «клієнт–банк», фінансових маркетплейсів (систем, що об'єднують в інформаційному просторі постачальників і споживачів банківських послуг і надають їх учасникам сервіси, що підвищують ефективність здійснюваних операцій), екосистем КБ, самостійними комерційними банківськими продуктами), створенню цифрового профілю обслуговуваних КБ клієнтів (способу їх життя, потреб, запитів), що уможливить не тільки їх поточне індивідуальне обслуговування, а й постійне їх інформування про нові банківські продукти і послуги та форми обслуговування, а також сприятиме зменшенню накладних/операційних витрат банківських установ і витрат часу на проведення банківських операцій, а відтак – доступності і якості банківського обслуговування. Причому з розвитком ДБО

зростатимуть і комісійні доходи БС, а відтак, і рівень його безпеки доходів і витрат. При цьому увага має приділятися як безумовній безпечності взаємодії банківських установ з їх клієнтами, так і безпечності співпраці вітчизняних КБ з різними системами електронних платежів в Україні і світі. А для цього за участю НБУ, Державної служби фінансового моніторингу України, саморегулювальних організацій на вітчизняному ринку банківських послуг, правоохоронних органів і КБ доцільно створити спеціалізований центр з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, з використанням ДБО і кіберзлочинності в банківській сфері, який би координував зусилля з її забезпечення.

За результатами оцінювання безпеки банківської системи України в динаміці обґрунтовано, що для підвищення її рівня необхідно: вжиття адекватних заходів з нарощування капіталу і підвищення рівня ринкової капіталізації банківського сектора; нарощування пасивів за рахунок субординованих кредитів, облігаційних позик, розміщення акцій, залучення стратегічних інвесторів; оптимізація руху потоків грошових коштів й інших фінансових активів; диверсифікація ресурсної бази і активізація реклами для збільшення залучених банківським сектором клієнтів; стимулювання НБУ комплексного банківського обслуговування корпорацій й пропозиції нових банківських продуктів для МСБ; розвиток процесів банківської консолідації; підвищення якості фінансового менеджменту в КБ; удосконалення депозитної політики БС і системи гарантування/страхування банківських вкладів; зниження рівня оподаткування доходів з депозитів фізичних осіб; зняття заборон і обмежень на розміщення в КБ коштів небанківських фінансових установ і розширення для цього переліку відповідних банківських продуктів і інструментів; підвищення довіри до банківського сектора; поліпшення функціонування кредитного реєстру НБУ; створення санаційного банку; запровадження державного стимулювання кредитування МСБ; зниження доларизації кредитного портфеля банківського сектора; використання для мінімізації процентних ризиків КБ процентних свопів; впровадження у банківську практику технології Risk-based pricing; визначенню критичного рівня зовнішніх запозичень банківського сектора і формування його ліквідних зовнішніх активів; збільшенню інвестиційних ресурсів банківського сектора й удосконаленню їх структури, підвищенню інвестиційної активності.